

A „TURÁNI-SZLÁV PARASZTÁLLAM“

FOLYÓIRATUNK legutóbbi száma részletesen ismertette azon gondolatokat melyek egy ifjúsági egyesületnek a magyar parasztság problémáiról tartott vitaestéin felszínre kerültek. El kell ismerünk, hogy manapság, amikor társadalmunk nem foglalkozik oly mélyen a parasztság problémájával, amint ezt e valóban égető kérdés megkívánná; amikor a jóindulatú nyilatkozatok majdnem naponkénti áradatában optimista, a kérdés lényegét reménykedőleg elodázó hangok a vezetők: kétségtelenül hasznos kezdemény, amit az illető ifjúsági szövetkezés végzett. A vitaestéket a harmincéveseknek optimizmusból alaposan kigyógyult nemzedéke rendezte, s ehhez képest végre éles világításban mutatkozhattak a beszédek során a komor fellegek, melyeket a felnőttek, régi magyar szokás szerint, annyira szeretnek rózsaszínbe vonni vagy görögtűzzel megvilágítani.

A tényt magát, hogy fiatal, még mozgékony nemzedék saját középosztályi köréből kilépve a falusi néphez közeledik, csak a legnagyobb örömmel lehet üdvözölni. Tanult magyarság és földművesosztály között nálunk is mély örvény van, melynek behordása és a kapcsolatok megteremtése a műveltebb félnek a feladata. Ez így van másutt is, így van többek közt német nyelvterületen, hol a nép hivatott vezetőin, papokon, tanítókon kívül a művelteknek egész szervezetei foglalkoznak a földművelőosztály anyagi és szellemi színvonala emelésével, így van a cseh államterületbe szorult magyarságnál, melynek fiatalsága többek közt a cserkészlet formáját használja ki ugyanezen cél szolgálatában. A mi ifjúságunknak e téren igen sok pótolnivalója van, bár a hiányokért nem is ő, hanem inkább a felnőttek társadalma a felelős. Ha azonban az ifjúság magára vállalja elmúlt generációk bűneinek és az utolsó tíz év mulasztásainak jóvátételét, akkor ezt azzal a tudattal kell tennie, hogy a legbonyolultabb problémakörök egyikéhez nyúl hozzá, amelyben komoly tárgyi tudás és felelősségteljes meggondolás nélkül csak rögtönzés, ideig-óráig tartó újítás lehetséges. Már pedig a parasztság viszonyok a legkonzervatívabb dolgok közé tartoznak; történetük eddig sem, ezután sem fog napok alatt csinálódni, itt minden változás évek munkájába kerül. Érdemes tehát előre tanulni és a dolgokat közelebbről megnézni, mielőtt új ideákat próbálnánk helyükbe állítani.

A vitaestén felvetett gondolatok közt a turáni-szláv parasztság ideája bizonyára nem érdemli meg, hogy vele lelkes fiatalok tovább foglalkozzanak, fejüket törve megvalósításán. Ez a különös koncepció röviden abból áll, hogy Magyarország területén, általában a magyar nyelvterületen e turáni, ősmagyar erényekkel rendelkező parasztság

kezébe kell letenni a hatalmat, a magyar állam parasztállam legyen, melyben a parasztság érdekei diktáljanak, s ez a parasztság, melynek turáni életformái alig különböznek a szláv parasztság életformáitól, mihamarább meg fogja találni az utat, hogy a körülöttünk levő román, szerb stb. parasztállamokkal megegyezésre jusson. A magyar parasztállam tehát testvéries érzelmű parasztállamok között állna, s ez a társadalmi homogénéitás hozná aztán létre mindnyájunk vágyát, Nagy-Magyarországot.

Sajnos, a fiatalság, mely e koncepciót kieszelte, nem volt elég független fiatalság, s a koncepció egyes vonásait öntudatlanul is átvette a felnőttek, nagyon is felnőttek tévedéseiből. Igazi, öntudatos ifjúságnak mégis csak húzódnia kellene olyan jelszavaktól, melyeket előtte éveken keresztül minden haszon nélkül elcsepeltek. Így nem ártott volna némi fiatalos kritika, mielőtt a turáni fogalmat a koncepció egyik oszlopául kiszemelték volna. Itt nincs helyünk s alkalmunk a turáni fogalommal összekapcsolt, igen kiterjedt nemzeti illúziótömeget szétboncolnunk, elég legyen megjegyeznünk, hogy gondolatmenetek, pláne politikai és társadalmi épületek tervezésénél turáni téglákat nem ajánlatos felhasználni, nehogy a ház még elkészülte előtt összedőljön. Megengedem, jó magyar stílusba turáni fogalmakat keverve, az egész nem ad rossz képet, mint például Ecsedi Istvánnak, a Hortobágy legkitűnőbb kutatójának ez a kis hangulatos leírása:

„A széles mátai út megnépesült. Száz méter széles hátán csapatostól jár a jószág. Karaván karaván után jön. Elöl egy jól megtermett bojtár ballag. Széles, zsíros kalapja álla alá szíjazva. Szűr a vállán hever. Sáros, zsíros gatyája exotikus külsőt ad neki. Arca simára borotválva, bajusza kipederve. Haja a feje tetején és a tarkóján is elválasztva. Turáni őstípus ez az ember“..¹

Itt a turáni őstípus említése bizonyára alkalmas magyaros hangulat felkeltésére azon széles olvasói rétegekben, melyeket a turáni-magyar egyenlethez áltudomány és zsurnalizmus évek óta hozzászoktattak; a kitűnő szerző, aki nálamnál jobban tudja, sokszor el is mondta, meg is írta, hogy a Hortobágy pusztai jellege a török hódításnak következménye, hogy ott a török korszak előtt népes falvak egész sora élt, melyek lakóiból a 16. és 17. század hírmondót sem hagyott meg, hogy tehát a Hortobágyon őslakos nincsen ma, sőt Debrecen lakosságában is aligha van vércsöpp is az Árpádok korából: mindezt tudja a kitűnő szerző, s talán fel is teszi, hogy olvasói is tudják és így nem veszik tudományos megállapításnak azt, hogy a Hortobágyról Debrecenbe ballagó bojtárokból turáni őstípust vél látni. Nem is szólva arról, hogy a debreceni bojtár — hála Istennek — mindenben különbözik pl. Közép-Ázsia „turáni“-jától, amint ez utóbbinak eléggé elijesztő alakja Sven Hedin útleírásaiból megismerhető.

A turánizmus, ha könnyed előadásban alkalmaztatik, ma a hazafias stílus egy eszköze, ha politikailag, akkor a 19. század nagyszámú nemzeti illúzióinak egyik elkésett, de éppenséggel nem javított kiadása, ha azonban a tudomány rendjébe tartozó gondolatok közt merül fel, akkor vaskos tévedés, melyet nem lehet elég eréllyel visszautasítani.

¹ Magyarorság, napilap, 1928 december 8.

Minket most, a turánizmust félretéve, a paraszttálmam koncepciójában néhány más kérdés érdekel, melyeknek teljes megvilágításához szükséges a koncepció eredetét közelebbről megnéznünk.

Tudtommal a szláv és magyar parasztság hasonló életformáját, s ebből pozitív politikai következtetéseket, először ugyancsak a harmincévesek egy csoportjának vezére, a Magyar írás című folyóirat szerkesztője, Raith Tivadar rajzolta meg.¹ Ő a világháborúban vette észre, hogy magyar paraszt tisztiszolgája a rutén-orosz parasztházakban otthon érzi magát, mert olyanok, mint a hazaiak: a házak vályogból vannak, a tetők zsúppal fedvék, a kutak gémesek; a magyar paraszt gondolata szöveget ütött fejében, s hazatérve utána járván a dolognak, az építészet, bútortzat, népművészet, zene, tánc terén oly egyezéseket talált a magyar Alföld és széles orosz területek lakossága közt, amelyek alapján a Nyugattól való elfordulást és politikailag a keleti parasztnépekhez csatlakozást ajánlotta a magyarságnak. Nézete szerint a világháborút bezáró szerződések felleltételével három nagy állam alakítandó Közép-Európától, az olasz és német nyelvterülettől keletre: a Balkán, Magyarország (régi határai közt) és Oroszország; ez a három állam homogén parasztkultúrájú népeket foglalna magában, s minden időkre megvalósítaná a különböző nemzetiségű népek együttélésének oly végzetes problémáját.

Azt hiszem, az ifjúság vitaestjén felmerült magyar-szláv paraszttálmam ideája erre a tanulmányra vezethető vissza, mely a népi kultúrák iránt nagy érzéket tanúsít s koncepciójával a régi magyar határok visszaállítására tesz dicséretes, bár kivitelre nem alkalmas kísérletet. Sajnos, magyar kérdéssel foglalkozva, a hazai irodalmat nem igen forgatta, s például az erdélyi fejedelmeknek az oláhok megtérítésére irányuló kísérleteit oláh könyvből ismeri, persze kissé hiányosan. Egyébként is koncepcióján Jorga oláh professzor hatása érzik meg, tőle veszi azon nézeteit, mintha török uralom alatt a balkáni népeknek jól ment volna a soruk, s mintha a török birodalom megoldotta volna, követésre méltó módon, a nemzetiségek együttélésének kérdését. Jorgának persze szüksége van ily történelmileg téves felfogásra. Először azért, mert mi magyarok törökverő, Európavédő erényeinket szoktuk hangoztatni külföldön (ha ugyan megszólalunk, vagy szóhoz jutunk ott), ezzel szemben igen jó taktika a töröknek egykor behódolt oláhok mai vezető történetétől, ha a török veszélyt minél inkább bagatellizálja. Érdemes elolvasni Jorga német nyelvű török történetében 1566 leírását: Zrínyi Miklós és magyarjai hősiességét Európa szolgálatában teljesen sikerült elsikkasztania. Másrészt Jorga igen jól tudja, hogy az oláhság vezető rétegei a hosszú török uralom alatt elkeletiesedtek, amint már a 16. századból is ismeretes egy csomó moldvai és havasalföldi bojár, akik keresztény szentnév helyett török személynévvel bírnak. Jorga professzor a legjobb szándékkal sem emelheti ki nemzetének érdemeit a török veszedelem eltávoztatásában, s így bölcsen cselekszik, ha a török hódítást könnyűnek, veszélytelennek rajzolja, melyért kár volna most utólag panaszkodni. Ami

azonban ő tőle bölcs (ha nem is tudományos) dolog, azt kár volna nekünk, magyaroknak, minden ok nélkül átvennünk.

A valóságban a török korszak jelzi a magyar parasztság történetében a fordulópontot, bár egész más értelemben, mint Jorga és követői hiszik. A magyar paraszt társadalmi helyzete a középkorban alig különbözött Közép-Európa szomszédos területeinek nemszabad vagy félszabad lakosságától. Itt nagyon nehéz pár sorban kielégítő képet adni, mivel minden szó beleütközik a magyar közönségnek, mely modern történetet sohase tanult, meggyökeresedett előítéleteibe. % A középkor minden embernek adott valamiféle szabadságot s mind-egyiket besorozta valaminő szervezetbe, melynek kereteiben védve volt. Innen van, hogy a középkori társadalomtörténet szinte áttekinthetetlen tömegét ássa ki a különböző szolgáló, félig szolgáló, negyed-, ötödrészen szabad népeknek, akiknek különböző fokú szabadságaik voltak, de ezek védelmében az egész középkori szervezetre számíthattak, melyben éltek. A nemesség alatt álló e társadalmi osztályok a középkor végén, a 15—16. században kezdenek egymással összeolvadni, illetőleg — itt mechanikus, kívülről jövő, erőszakos munkáról van szó — különbség nélkül a legalsó fokra leszorulni. A középkornak sokfajta szabadságú tömegéből így áll elő az újkori jobbágságnak egyetlen rétege, mely terheinek súlyát és életformájának alacsonyását tekintve, a középkorban imént létezett legutolsó társadalmi osztályok alá süllyed le. Ez a fejlődés Közép-Európában, leszámítva a svájci és a rajnai területeket, mindenütt végbement, s a 16. és 17. század Poroszországban úgy, mint Cseh- és Magyarországon a földhöz kötött jobbágyosztály kialakulásának a korszaka. Ha motiválni akarnók e jelenségeket, ez messze elvezetne jelen témánktól, s azért legyen elég egyetlen motívumot: a gabnakereskedelem ki-fejlődését említenünk. A 16. századi korakapitalizmus óta nagyobb gabnatömegek voltak a termelőhelytől távolabbra is szállíthatók és nyereséggel eladhatók; a folytonos hadjáratok, szinte már állandó zsoldos seregekkel, meghozták a nagy fogyasztót is, akinek szükségleteire a központosított új kormányhatóságok, köztük az udvari kamarák, egész Európában esetről-esetre nagy összegeket hajszoltak fel. Keletközép-Európa országaiban a nagybirtokosok akkor kezdtek nagyban terméim gabonát, mert immár el lehetett adni azt és az intenzívebb termeléshez — erdők irtásához, új és régi szántóföldek megműveléséhez természetesen olcsó munkaerőre volt szükségük. Ebből következett a sokféle szabadságú népek erőszakos egalizálása a legalsó fokon, a földhöz kötött jobbágy színvonalán, ami annál könnyebben mehetett végbe, mert az élet és politika teljes elvilágiasodásával a középkori egyháznak sem volt többé oly tekintélye, hogy a szolgálónépek ez új elnyomásának útjába állhatott volna.

Mindez nyugati és középeurópai jelenség; Magyarország pedig ekkor is Európához tartozott, s a magyar jobbágy helyzetének e rosszabbodása is az európai, nem pedig a szláv-orosz ázsiai jelenség-sorozatba tartozik. Míg azonban Közép-Európában az ekkor kifejlődő abszolutista államhatalmak már a 17. században védelmére kelnek a földhöz kötött jobbágságnak, már ekkor előkészítve a következő

századot, mely az abszolutizmus részéről hozta meg a jobbágy sorsának javítását, igen sok helyütt teljes felszabadítását: addig a magyar viszonyok, most először, a nyugatitól eltérő irányt vesznek.

A magyarság fejlődésének egyenes irányát a török korszak törte meg, ezt kell politikai, társadalmi, kulturális történetünk minden terén hangsúlyoznunk. A magyar állam legfőbb feladata a 16. és 17. században a török elleni védelem volt, ehhez képest a magyar jobbágy teherfölletét is — nyugati szomszédaival összehasonlítva — a török hódítás okozta. Amikor az osztrák tartományokban a jobbágy egész évben mindössze 3—6—12 napnyi robotot végzett földesurának, s ezenkívül másnak nem, akkor a magyar jobbágy, a földesúri roboton kívül, legalább 12 napot szolgált a török elleni végvárak fenntartására, kiépítésére, reparálására. Belső viszonyaink különben is kedvezőtlenül alakultak: 16. századbeli uralkodóink, I. Ferdinánd, még Rudolf király is, megpróbálták az 1514-i szigorú jobbágytörvény enyhítését, a következő század első fele azonban a királyi hatalom végletes elgyöngülését hozta magával: az új nemesi alkotmány II. Mátyás, II. Ferdinánd és III. Ferdinánd korában fejlődik ki, s hozzájárul ahhoz, hogy a magyar jobbágy ne részesedhessék azon felülről jövő védelemben, amely Közép-Európa szolgáló néposztályait támogatta ekkor a földesurakkal szemben. A magyar fejlődés itt válik el nyugati szomszédaiétól: az az esztendő (1608), mely Bocskay felkelésének közjogi gyümölcset, a bécsi béke szövegét felveszi a magyar törvénykönyvbe, a jobbágyság sorsának intézését kiveszi az állam, a király, a főpapság és főrendek kezéből s átengedi a vármegyéknek, melyek nem egyebek, mint a földesurak egyeteme, mégpedig ekkor már elsősorban a kisebb földesuraké, akiknek keze mindig súlyosabb, mint a nagyuraké. Ehhez képest a jobbágy a 17. században teljesen ki van szolgáltatva a földesúri társadalomnak: szabad költözése szinte teljesen megszűnik, szolgáltatásait pedig, melyekkel urának és a vármegyének tartozik, éppen ezek: földesura és a földesurak egyeteme határozza meg. Míg a középkorban a jobbágy helyzetének rendezése nem mehetett végbe az egész politikai-közjogi apparátus, azaz a király és az összes rendek akarata nélkül, — hiszen még a Dózsa György lázadását tragikusan befejező 1514-i jobbágytörvény is országgyűlésen jött létre, a közjogi faktorok beleegyezésével — addig most, a 16. században még csak tényleg, a 17. században legalisan is, a nemesség, a földesurak egyeteme egyedül intézte e dolgokat, saját belátása és akarata, s természetesen érdeke szerint. Az állam annyira tehetetlen volt immár a vármegyék megnövekedett hatalmával szemben, hogy a jobbágyoknak az állam érdekében teljesítendő szolgálatait (a várvédelem fenntartásában, az átvonuló katonaság eltartásában) is rábízta kezelés végett a vármegyékre. Azt pedig, hogy mit és mennyit fizessen és szolgáljon a jobbágy földesurának és a vármegyére, mint intézmény fenntartására, ezt kizárólag, végső érvénnyel a földesúr és vármegyére határozta meg. Innen érthető, hogyan nőtt meg a robotnapok száma, melyet az 1514-i törvény, a középkorhoz képest igen súlyosan, évenként 52-ben állapított meg, a 17. században legalább is 104-re, de igen sokszor 150—160 napra is. Ez ellen a jobbágynak,

mióta az állam lemondott sorsa intézéséről, sem panasz, sem jogorvoslat nem állott rendelkezésére egészen Mária Teréziáig, aki először próbálta meg az abszolutizmusnak Nyugaton már szinte kétszázados jobbágyvédő hagyományait a magyar jobbágy érdekében is érvényesíteni.

A jobbágyfelszabadítás nálunk sokkal nehezebben ment, mint másutt, mert a vármegye és a vármegyei nemesség, melynek hatalma alól fel kellett a jobbágyot szabadítani, egyúttal közjogi szempontból hasznos intézmény volt, nemzetileg a Béccsel folytatott vitákban a 18. és 19. században az alkotmány bástyájának tekintett. Ebből a fejlődésünktől létrehozott felemás helyzetből érthető, hogy a jobbágy-ság viszonyainak javítását — mielőtt ez divatos jelszóvá vált Volna — leglelkesebben Széchenyi István gróf követelhetette, aki egyrészt kevésre becsülte a vármegye alkotmánybástyai szerepét, másrészt közjogilag nem is látta szükségét valami különösebb alkotmányvédelemnek. A nagy többség azonban nemzedékeken át nem nyúlt hozzá a jobbágykérdéshez, jól tudva, hogy ennek megbolygatása a vármegyének és a köznemességnek is összes funkcióit, tehát alkotmányvédő szerepét is veszélyeztetné.

Az egész vonalon végigfutva, be kell látnunk, hogy a magyar paraszt a 16—17. századtól kezdve az általános magyar bajok következtében sülyedt le alacsonyabb fokra, mint kellett volna neki, ha nincs török veszély, ha nincs folytonos háború (a töröktől visszafoglaló hadseregek eltartása különösen megnehezíté életét), ha nincs külföldön székelő királyság és idegen kormány, mellyel szemben a vármegyék, azaz a földesurak oly kiemelkedő jogokat és erkölcsi háttérrel szereznek maguknak, minőkkel másutt e korban semmiféle nemesség sem bír. A magyar paraszt ezalatt úgy anyagi gyarapodásban, mint politikai gondolkodásban szükségszerűleg elmaradt középeurópai: német és cseh szomszédaitól, de ez az elmaradottság nem onnan származik, mintha kezdettől fogva a keleti, oláh, orosz, balkáni paraszthoz volt volna hasonló, hanem ez az elmaradottság, hogy úgy mondjam, másodlagos, csak a 16—17. század óta fejlődik ki hazánk speciális szomorú viszonyaiban. Azaz a magyar paraszt nem ugyanaz a gúnusz, mint keleti osztálytársai: ezekhez hasonlóvá csak az utóbbi századokban alakult helyzete, de még ekkor is mindenkor magasabb fokon állott, mint az oláh, lengyel, orosz parasztnak. A 16. században konstataáltak, hogy a magyar parasztnak még 1514 óta bekövetkezett elnyomatásában is sokkal jobb helyzete van, mint a lengyel jobbágy-nak; azt is tudjuk, hogy a szerb ráják beköltözése, menekülése török földről magyar földesúr alá Zsigmond korától kezdve három századon át megszakítatlanul tart; s az oláhokat illetőleg Jorga professzor is tudja, hogy a moldvai és havasalföldi jobbágyok folyton Erdélybe futottak, s ha ezt nem teheték, a bojárok uralmánál még a török basáét is könnyebbnek tartva, az Aldunától délre, török földre is menekültek. Ezen viszonyokat tekintetbevéve, azt is ki kell mondanunk, hogy a magyar államterületen nemcsak a magyar jobbágy tartozott mindenkor a középeurópai jobbágyosztályhoz, mely a keletivel szemben magasabb kultúrát jelentett, hanem egyúttal a nem-magyar: oláh, szerb, tót jobbágyok is.

Ezt a megállapítást nem dönthetik meg azon hasonlóságok, melyek a magyar paraszt és keleti szomszédai életmódjában megfigyelhetők. Ha a világháború magyar parasztja az ukrajnai faluban gémeskutat, banyakemencét, szalma- vagy nádtetőt, meg ugyanolyan fajta trágyázást talált, mint itthon, ebből kapitányának nem a magyar és ukrán paraszt azonos gondolkodására, lelki rokonságára kellett volna következtetnie, hanem inkább arra, hogy ott és itt, Oroszországban mint Magyarországon ugyanazon extenzív mezőgazdasági kultúrában élnek a földmívelő osztályok. Azaz a hasonlóságok az agrikultúrának Középes Nyugat-Európától elmaradt voltából álltak elő, ezt bizonyítja a Raith Tivadartól elbeszélte eset is, amikor ugyanazon ukrán faluba, melyet a magyar paraszt nem győzött dicsérni, birodalmi német katonák érkeztek, s ezek már dicséret helyett mély lenézés hangján nyilatkoztak az ottlátottakról, úgy a paraszt életmódjáról, mint a mezőgazdaság műveléséről. Ami érthető is: az északnémet vagy rajnai kigazda már rég elszokott a nádtetőtől és a tőle szimbolizált alacsonyabb, helyhez kötött kultúrától, földjét pedig sokkal intenzívebben tudja művelni, mint az e tekintetben is több századdal elmaradt orosz parasztok.

A magyar jövőt illetőleg nem ismerek végzetesebb tévedést, mint ha intelligenciánknak a parasztkérdéssel foglalkozó bármilyen részében meggyökeresednék ez a magyar-orosz parasztegyenlet, mely történelmileg, az eddigiek szerint, félreértésen, az egész fejlődés félreismerésén épül fel, de nem kevésbé téves a jelentés és a jövő kilátásait illetően. Itt ismét csak néhány megjegyzésre kell korlátoznom magamat. A keleti szomszédállamok a mezőgazdaságtól elvezető városi fejlődés terén sokkal hátrább vannak a magyar területtől: a trianoni országnak szinte fele lakossága nem östermelő többé, s a megmaradt mezőgazda népességnek egy tekintélyes része is városlakó, aki nem hajlandó a nádtető, gémeskút, banyakemence romantikájába visszatérni, aminthogy a nádtető embere sem tartaná magához méltónak egy még korábbi életformába, például a Győrffy Istvántól oly szemléletesen leírt félnomád szállásgazdaságba való visszatérést. „Parasztállam“ tehát egyrészt osztályuralmat jelentene, melyet az ipari munkásság éppoly kevésbé látna szívesen, mint az intelligencia sem, sehol: a bolgár parasztállam megvalósításának legfőbb akadálya az ottani kis, de bátor intelligencia volt, mely, emlékszünk, élete kockáztatásával is ellene szegült a parasztkommunizmus érvényesülésének; — a parasztállam azonban nemcsak a jelenben vágná el fejlődési lehetőségeit nemzetünknek, hanem a jövőben is hasznot nem, csak súlyos károkat okozhatna. Mai helyzetünkben szinte mindenkinek „nehéz az élet“, azaz a legtöbb ember kevesebbet és súlyosabb munkával keres, semhogy megélhetésével meg lehetne elégedve. Itt, mint tudjuk, igen keveset használnak takarékosági szólamok, melyek összehúzódkodásra buzdítják azokat, akik valamivel jobban és könnyebben szeretnének élni; az is keveset használ, ha kereskedelem és ipar, meg mezőgazdaság egymás szemére hányják, hogy nem eléggé rentábilisak és nem tudják az ország lakosságát megfelelően eltartani. A magyar fejlődés itt is része az európainak, mely épp a leggazdagabb területeken évszázadok industrializálásával teremtette meg a jólétet, s a mezőgazdaság üzemét

is mindinkább rávezette a kommercializálásra, folyton intenzívebb üzemvezetésre, ha az jövedelmező akart lenni. A jövő tehát nem az oroszországi parasztgazdaság utánzását, mai színvonalunknak is leszállítását követeli, hanem a Nyugat haladottabb termelési és elosztási viszonyaiba beilleszkedésünket, azon viszonyokba, melyek közt városi és falusi élet és kereset közt mind kisebbé válik a különbség, s a parasztból polgár és az intelligencia tagja lesz, a mezőgazdából bizonyos fokig mezőgazdasági iparos és kereskedő is. Ezt a fejlődést, mely egyedül lesz képes lakosságunknak ma már európai, nyugati igényeit kielégíteni, az orosz középkorba, a moldvai és szerb paraszt színvonalára szorítaná vissza a „parasztállam“, Kelethez fordulóban.

A konstrukció nemcsak hazai viszonyainkat illetően hibás és káros. Létalapját, tulajdonképpeni motívumát az a feltevés adja, mintha keleti szomszédainknál hasonló irányban menne a fejlődés, szláv parasztállamok felé. Itt nem szabad magunkat megtévesztetni a kisantant propagandától, mely telikürtöli a világot a cseh, oláh, szerb birtokreform következtében létrejött agrárdemokráciával, s el akarja hitetni, hogy ily agrárdemokrata kezekben van ez államok kormánya is, ellentétben a feudális Magyarországgal. A valóságban e szomszédországok kormányai és uralkodó emberei nagybirtokosokból, nagybankárokból (Bratianuék), katonatisztekből (Jugoszlávia), s ugyanazon intelligens osztályokból (orvosok, tanárok, ügyvédek, Hodzsa, Maniu, Vajda, Benes, Masaryk) kerülnek ki, mint ez Nyugaton és Magyarországon is régóta gyakorlatban van. És ha az utódállamok vezetői nagybirtokos vagy nagybankár érdekeket szolgálnak akkor is, ha maguk ügyvédek, orvosok, lelkészek, kisemberek, ez sem e „parasztdemokráciák“ kizárólagos sajátossága. Cseh vagy oláh parasztpártok uralomra juthatnak, de vezetőik nem parasztok, s a kormány iránya nem lehet parasztdemokrata, az ottani parasztságnak aránylagos politikai éretlensége miatt. Viszont az is érthető, ha a mi fiataljainktól megfogalmazott parasztállam és annak nádtetés szimbóluma helyett például a szerb mezőgazdakörök mindenképp intenzívebb gazdálkodást tartanak ideáljuknak és a romantikának ugyan szép, de bizony keveset jövedelmező ősi szláv mezőgazdaság helyett a német birodalmi gazdákhoz mennek el tanulni.

A szláv parasztállam a szlávoknak sem tetszik már; miért követelnők azt éppen mi a magyar jövő mértékéül és ideáljául!

A magyarság útja itt sem lehet egyéb, mint amire végzete ezer év óta rákényszeríti: Közép-Európa és Nyugat példáját követni. A magyar parasztnak tanulnia, gazdagodnia és felemelkednie, de nem lesülyednie kell, — a paraszti romantika az életből úgyis eltűnt már, s ha a városi lakosság parasztdarabban, parasztregényben tud is gyönyörködni, ebből még nem következik, hogy ez a parasztromantika valaha is irányítója lehet a reális életnek, mely polgáriasodás, városiasodás, összetettebb műveltség felé halad. — És aki éppen ettől féltene nemzeti létünket, ezt csak abban a primitív, abszurd hitben tehetné, mintha a város és a magyarság összeférhetetlen fogalmak volnának. Ez éppen olyan volna, mintha valaki *azt* hinné, hogy városi ember nem lehet jó keresztény.

SZEKFŰ GYULA